

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Ilmastopolitiikka ja siihen liittyvä tavoiteasetanta on pitkäjänteistä toimintaa, johon nähden nelivuotinen valtuustokausi on lyhyt aikajänne. Hollolan kunnan ilmastosuunnitelman tavoitteet tulisi laatia pitkällä aikajänteellä 15-20 vuoden päähän ja asettaa välitavoitteita valtuustokausittain. Jos ensimmäinen lakisääteinen ilmastosuunnitelma on saatava valmiiksi viimeistään 2025, suunnitelman käynnistäminen vaatisi keskeisten kysymysten ratkaisu resurssointia jo pikaisesti.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Hollolan kunnan ilmastosuunnitelman sisällön tulisi olla mahdollisimman konkreettinen ja täsmällinen kokonaisuus, joka pohjautuu kansalliseen tavoitteeseen ottaen samalla huomioon, että HINKU-kuntien tavoitteet poikkeavat hieman ilmastolaissa asetetuista tavoitteista.

Laissa ja laissa nimetyissä suunnitelmissa pitäisi olla selkeästi kirjattuna kuntien rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä nimetä selkeästi ja konkreettisesti kunnilta odotetut ilmastotoimet. Näin samalla varmistettaisiin kuntien mandaatti toiminnalle. Samalla tulisi varmistaa toimenpiteiden edellyttämä rahoitus. Ilman näitä ilmastotoimet uhkaavat jäädä vaikutuksiltaan hajanaisiksi.

Mikäli kuntien rahoitusta toimenpiteisiin ei samanaikaisesti varmisteta, tulee kunnan ilmastosuunnitelman sisällön ja toimien vähimmäisvaatimuksissa ottaa huomioon erittäin heterogeeninen kuntakenttä. Vaadittava sisältö ja toimet tulee olla sopeutettavissa kunnan profiiliin sekä myös saatavissa oleviin resursseihin.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

Tällä hetkellä ilmastosuunnitelman seuranta toteutetaan energiatehokkuuden osalta kuntien energiatehokkuussopimuksen avulla. Kasvihuonekaasupäästöjen vuosivertailu ja seuranta

toteutetaan kunnan oman resurssin puuttuessa Suomen ympäristökeskuksen tarjoaman hiilineutraalisuomi – palvelun kautta, joka esittää päästöjen määrät noin kaksi vuotta jälkijättöisesti ja joiden seuranta alkaa vuodesta 2005. Laissa vertailuvuosi on 1990. Kuntien tietojen saattaminen yhdenvertaiselle tasolle edellyttäisi merkittävää taloudellista lisäpanostusta ja laskentaperiaatteiden ja -tietojen yhdenmukaisia linjauksia. Yhtenevällä seurantatyökalulla kuntien välinen vertailu olisi mahdollista ja se olisi apu myös vertaistuen sekä hyvien käytänteiden etsimisessä sekä löytämisessä. Kuntien resurssit eivät tähän riitä. Esim. taloushallinnon KUTI-tietojärjestelmän toteutus maksoi satojatuhansia euroja Hollolan kunnalle. Näin ollen ilmastosuunnitelman seuranta uhkaa jäädä hajanaiseksi ja eri tasoiseksi kuntien resurssien puuttuessa.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Esityksessä on kirjattu ilmastosuunnitelman huomioon ottamisesta kuntastrategiassa. Kuntastrategian sisällön ulkoinen ohjaus kaventaa kunnan itsehallinnollista asemaa edelleen etenkin, kun strategian laadinnan logiikka ja periaatteet poikkeavat kuntien toimintaympäristön erilaisuudesta johtuen. Lisäksi kuntastrategian sisältöä koskevat kirjaukset uhkaavat hajauttaa kuntia ohjaavaa säädöstä epätarkoituksenmukaisesti eri lakeihin. Kuntia koskevat strategiavelvoitteet on syytä kirjata kokonaisuutena Kuntalakiin. Jos uusia velvoitteita asetetaan, myös kuntalakia tulee täydentää.

Lakiin ja laissa nimettyihin suunnitelmiin on syytä kirjata selkeästi kunnan rooli ja kuntien vastuulle annetut ilmastoteot, mikä antaa mandaatin ilmastotyölle ja konkretisoi ilmastotavoitteiden osuuden olennaisena osana kuntastrategiaa ja kunnan toimintoja.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

Yhteistyössä laadituissa alueellisissa ilmastosuunnitelmissa tulee olla mahdollisuus kuntakohtaisten tavoitteiden ja toimenpiteiden konkreettiseen esittämiseen. Resurssoinnissa ja valtionavustuksen myöntämisessä tulisi kuntien lukumäärän lisäksi huomioida kuntakohtaiset suunnitelman laatimisen työmäärään vaikuttavat tekijät, kuten kunnan koko, laajuus, elinkeinorakenne, logistinen sijainti, mitkä vaikuttavat tausta-aineiston kokoamiseen, analysointiin ja seurantaan.

Kunnilla on mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma alueen muiden kuntien kanssa, mikä on realistista, jos valitut kunnat ovat ominaispiirteiltään ilmastotyössään samalla tasolla ja käytössä olevat resurssit vastaavat toisiaan. Malli maakuntaliiton johtamasta ilmastotyöstä on toimiva tiedonjaon ja hankkeiden hallinnan näkökulmasta, mutta kuntien ominaispiirteet vaihtelevat ja paikallisen konkreettisen työn toteutumisen kannalta on kuntien syytä laatia myös oma ilmastosuunnitelma vähintään alueellisen suunnitelman liitteeksi.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

Ei lausuttavaa

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Kuntalain mukainen kunnallisvalitusmenettely olisi tarkoituksenmukainen, koska kyseessä olisi valtuuston päätös ja eikä valtuuston päätöksiä koskevasta kuntalain muutoksenhakusääntelystä olisi perusteita poiketa.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Hollolan kunta peräänkuuluttaa ilmastotoimien konkreettisuutta, rahoitusta ja selkeää tavoitteellisuutta yhdenvertaiseen ja avoimesti jaettavaan tietoon pohjautuen.

Ilmastolaki on muuttumassa kuntien osalta velvoittavaksi laiksi. Esityksen mukaan ympäristöministeriö voi myöntää kunnille valionavustusta ilmastosuunnitelmaa varten valtion talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa. Mainittu rahoitus koskee kuitenkin vain suunnitelmien laatimista. Laatimisen kustannukset ovat kuitenkin pienet verrattuna suunnitelman toimeenpanoon.

Kuntien suurin haaste ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta on resurssien puute. Vaikuttava ja todellinen ilmastotyö edellyttää riittävät resurssit asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa työskentelyyn (vaikutusten arviointi, viestintä, vuorovaikutustilaisuudet, toimenpiteet kuten joukkoliikenne, energiaratkaisut, palvelumuotoilu jne). Lisäksi resurssia tarvitaan, jotta suunnittelu, seuranta ja toimenpiteiden toteutus tehokkaasti ja suunnitellusti on mahdollista. Näin ollen kunnille tulisi turvata ilmastotyöhön perustuslakivaliokunnan ja Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan mukaiset riittävät voimavarat ja näiden voimavarojen riittävyttä tulee arvioida asianmukaisesti.

Se, että kuntien ilmastosuunnitelmien laadintaa varten varataan valtion talousarvioon 3 milj. euron määräraha ei vastaa perustuslakivaliokunnan ja Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan edellyttämän riittävän rahoituksen kysymykseen, koska suunnitelmat tehdään täytäntöönpantaviksi. Tämän perusteella kuntien riittävää rahoitusta tulee arvioida suhteessa suunnitelmien täytäntöönpanoon ja keskittyä turvaamaan kuntien riittävä rahoitus suunnitelmien täytäntöönpanoon.

Merkittävä osa kuntien ilmastotyön tavoitteiden saavuttamisen edellyttämistä toimista tehdään lainsäädännön kautta eli velvoittavilla valtakunnallisilla päätöksillä kohdentuen keskeisimpiin päästölähteisiin kuten liikenne, energia ja maatalous. Vastuuta lainsäädännön puutteista ei voida siirtää kunnille.

Muut huomiot

Ilmastomuutoksen hillintä on keskeinen kysymys ihmisten hyvinvoinnin turvaamisen näkökulmasta ja sen eteen tulee tehdä työtä kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Valtionavustuksen määrän määrittelyssä tulee huomioida kunnan ilmastotoimenpiteiden kuntien rahoitus.

Ilmastotyön merkittävin osa on konkreettisuus ja ilmastotyön jalkauttaminen läpi kuntaorganisaation, joka vaatii resursseja, joita kaikissa kunnissa ei ole saatavilla. Tässä tapauksessa konkreettinen tuki, sekä yhteistyö eri toimijoiden kanssa on keskiössä tavoitteiden saavuttamisessa.

Ikonen Pirkko
Hollolan kunta - Elinvoiman palvelualue